

GRADIVA | UČNI PRIPOMOČKI

Igra "Profili ljudi in pravice iz dela" (1.1)

TRGOVKA, 38 let

Zaposlena v eni izmed trgovskih verig za določen čas, mati samohranilka.

POLICAJ, 26 let

Policaj iz Prekmurja, vendar sedaj zaposlen v Magni Steyr v Gradcu za tekočim trakom. Plačo ima višjo, kot bi jo imel kot policaj. Delo poteka strogo nadzorovano, z natančno časovno odmerjenimi odmori, med delom ne sme uporabljati mobitela. Živi z invalidno mamo.

UPOKOJENKA, 69 let

Mesečno prejema pokojnino v višini 400 eur. Zaposlena je bila v tovarni, ki je v začetku devetdesetih šla v stečaj. Potem se je preživljala z občasnimi zaposlitvami. Je brez otrok.

LIKOVNA PEDAGOGINJA, 29 let

Tri leta prijavljena na Zavodu za zaposlovanje. Sedaj preko javnih del za eno leto zaposlena v nevladni organizaciji. Partner, akademski slikar, se preživlja z občasnimi deli v arheologiji, kjer je plačan preko podjemne pogodbe. Živita v najemniškem enosobnem stanovanju.

UNIV. DIPL. PEDAGOGINJA, 29 let

Že dve leti živi v Veliki Britaniji, kamor se je odselila, ker v Sloveniji ni dobila službe. Preživlja se kot natakarica v baru in živi v stanovanju, ki si ga deli z drugimi delavkami_cami iz tujine.

ŽIVILSKI TEHNIK, 40 let

V proizvodnji hrane dela preko zaposlitvene agencije. Plačan je 7,90 eur na uro. Zaposlitvena agencija zase obdrži polovico zaslužka. Ima dva otroka in ženo, ki dela v Avstriji kot negovalka, prav tako preko zaposlitvene agencije.

FANT S SREDNJEŠOLSKO IZOBRAZBO, 21 let

Je pribežal iz Afganistana. Dela v majhni prodajalni hitre prehrane. Izplačilo dobi »na roke«. Na uro je plačan 4 eur. Biva v stanovanju, kjer si sobo deli še z bratom.

DR. ZGODOVINE, 37 let

Doktoriral pred 6 leti, kljub temu je še zmeraj zaposlen za določen čas kot asistent na fakulteti. Ima partnerko, ki dela preko avtorske pogodbe.

GIMNAZIJSKA MATURANTKA, 28 let

Dela v galeriji kot prostovoljka 8 ur na dan. Mesečno dobiva dodatek za delovno aktivnost v višini 100 eur. Na Zavodu za zaposlovanje je prijavljena že tri leta.

OSNOVNOŠOLSKI UČITELJ, 36 let

Poučuje matematiko in podaljšano bivanje na osnovni šoli v kraju na drugi strani države, kamor se je bil primoran preseliti, saj že 9 let aktivno išče delo osnovnošolskega učitelja. Delo je dobil za eno leto in nadomešča redno zaposleno delavko na porodniškem dopustu.

UNIV. DIPL. SOCIALNA DELAVKA, 44 let

Že 18 let zaposlena na Centru za socialno delo. Ima pogodbo za nedoločen čas. Ima dva najstniška otroka in moža, ki je tudi zaposlen za nedoločen čas.

TAKSIST, 56 let

Samostojni podjetnik zadnji dve leti, ker je bil pred tem odpuščen iz podjetja, v katerem je delal celo življenje. Podjetje je bilo prodano tuji firmi, ki je odpustila vse delavke_ce in prodala podjetje po delih.

MAG. NOVINARKA, 27 let

Zaposlena na komercialni televiziji v tajništvu. Plačana preko podjetne pogodbe.

SAMOSTOJNI PODJETNIK, 45 let

Je v osebem stečaju, ne more si plačati zdravstvenega zavarovanja in drugih socialnih prispevkov. Ima enega otroka in brezposelno partnerko.

Vprašanja za igro "Profili ljudi in pravice iz dela"

1. Si lahko privoščiš 10 dnevno letovanje pri nas ali v tujini?
2. Si sam_a kriv_a za svojo življenjsko stanje?
3. Te delo, ki ga opravljaš, osrečuje?
4. Lahko kadarkoli dobiš kvalitetno zdravniško pomoč?
5. Imaš zagotovljeno pravico do pol urnega odmora na delovnem mestu?
6. Ti tvoja finančna situacija ne predstavlja nobenega stresa?
7. Je delo, ki ga opravljaš, v skladu s tvojo izobrazbo?
8. Lahko vsak mesec daš na stran 300 eur za slabe čase?
9. Ti v koledarskem letu pripada 20 dni letnega dopusta?
10. Ti tvoja zaposlitev omogoča aktivno in raznovrstno preživljanje prostega časa?
11. Ali lahko za naslednjih 5 let načrtuješ varno prihodnost?
12. Lahko s svojim mesečnim dohodkom preživljaš sebe in svojo družino (če jo imaš)?

Seznam besed za igro "Skulpture" (1.2)

MOČ

KRITIČNOST

PISMENOST

DELO

Odlomki z zahtevami delavk_cev (1.3)

* odlomki so razporejeni nekoliko drugače kakor v tiskani verziji modela

1. PROTEST ŽELEZNIČARJEV V SLOVENIJI (1920)

V začetku leta 1920 (15. aprila) je zavrelo med železničarji. Oblast je takrat odpovedala kolektivno pogodbo, kar je za železničarje pomenilo veliko neplačanih nadur, slabše delovne pogoje, prekinitve zavarovanj in predvsem nižje mezde. Še posebej so bili zrevoltirani slovenski železničarji, saj jim nova oblast ni hotela priznati socialnih pravic, ki so si jih izborili že v Avstro-Ogrski. Splošna stavka železničarjev se je pričela 15. aprila, ko so delavci blokirali postaje. Režim se je v trenutku odzval z represijo. Najprej z nenadnim vpoklicem železničarjev na vojaške vaje, potem z aretacijami ter prisotnostjo vojske in policije. Meščanski tisk je nemudoma pričel z demonizacijo stavkajočih širiti laži o visokih železničarskih plačah ter manipulacijo, češ da stavkajoči ogrožajo celotno državo: »Nobena vlada, ne ta ne druga, ne bo smela dopustiti, da ji njeni uslužbenci diktirajo svojo voljo z grožnjo s stavko, ki ogroža državo, prehrano, gospodarstvo, vse ljudstvo in slednjič tudi delavstvo samo!« Železničarje so z organizacijo stavk podprle_i delavke_ci različnih tovarn: opekarji iz Ribnice, papirničarji iz Radeč, lesni delavci v Kočevju itd., najpomembnejša pa je bila podpora rudarjev iz trboveljskih revirjev. 24. aprila 1920 se je na Zaloški cesti v Ljubljani zbralo tri tisoč delavk_cev in njihovih družinskih članic_ov, ki so v znak solidarnosti s stavkajočimi železničarji poskušale_i priti v središče mesta in manifestirati za delavske pravice. Pot jim je zaustavil kordon dvajsetih oboroženih žandarjev in šestih policistov, ki so si jih demonstrantke_i najprej prizadevale_i pridobiti na svojo stran, potem pa so jih poskušale_i razorožiti. Pod streli je padlo trinajst demonstrantk_ov, med njimi so bile ženske in otroci, najmanj trideset pa je bilo ranjenih. 29. aprila je bila stavka uradno zaključena. Aretirali so voditelje, delavci pa niso dosegli izpolnitve niti ene od svojih zahtev.

2. PROTESTI DELAVK_CEV V FRANCIJI (2016)

Francoska vlada je na čelu s predsednikom Francoisom Hollandom pripravila predlog reforme delavske zakonodaje, po kateri bi povečala moč kapitala in zmanjšala pravice delavk_cev (podaljšanje delovnega tedna na 48 ali celo 60 ur; odpuščanje delavk_cev iz ekonomskih razlogov, kot je npr. padec naročil; znižanje dodatkov za nadurno delo; znižanje odpravnine v primeru nezakonite odpovedi delovnega razmerja; dodatna obdavčitev pogodb za določen čas). To je na ulice Francije pognalo na stotisoče ljudi. Delavke_ci so zaradi tega ustavile_i delo v rafinerijah in jedrskih elektrarnah, vlada pa je morala poseči po strateških zalogah goriva. Zaradi upada proizvodnje je brez goriva ostalo 30 odstotkov bencinskih črpalk, kar je pripeljalo do kopičenja goriva s strani državljan_k_ov. Prav tako je pomanjkanje goriva ohromilo letalski promet in druge javne prevoze. Stavki se je s 24 urno prekinitvijo proizvodnje pridružilo tudi šestnajst od devetnajstih jedrskih elektrarn, kar je povzročalo motnje v dobavi električne energije. Na zahodu Francije so voznice_ki tovornjakov nasprotovanje novi delovni zakonodaji izrazile_i s cestnimi zaporami. Protestom, ki so trajali več kot pol leta, so se pridružile tudi študentske organizacije. Delavke_ci na koncu s svojimi protesti niso uspele_i, francoska vlada je s silo in mimo spodnjega doma parlamenta (zakon je bil potrjen v senatu) uspela sprejeti in uveljaviti sporen zakon. Ustavno sodišče je iz njega umaknilo nekaj manj pomembnih točk, vlada pa je dodala nekaj svojih sprememb.

3. DELAVSKA VSTAJA V GORENJU (2009)

Podjetje Gorenje je eno od najbolj uspešnih in priznanih slovenskih podjetij, na leto ustvari več kot milijardo evrov prihodkov. Leta 2009 so delavke_ci zaradi nepravilnosti pri izplačilu avgustovskih plač, neplačanih nadur in nasploh slabih plač ustavile_i proizvodnjo v večini obratov Gorenja v Sloveniji ter pred glavnim vhodom v podjetje organizirale_i spontan protest. Predsednika uprave in predsednika Zveze svobodnih sindikatov Slovenije so pričakale_i z glasnimi žvižgi in vzklikanjem »Lopovi, lopovi!«, sindikalistkam_om v podjetju pa so izrekle_i nezaupnico, saj so bile_i te_i bolj naklonjene_i upravi kot delavkam_cem, katerih interese naj bi zastopale_i. Delavke_ci so povedale_i, da se je nezadovoljstvo stopnjevalo že več let. Najtežje je bilo zaposlenim delavkam_cem v proizvodnji, ki so v povprečju dobivale_i le okoli petsto evrov neto plače na mesec, kar je družinam komaj zadoščalo za preživetje. Nezadovoljne_i pa so bile_i tudi zaposlene_i delavke_ci v razvoju, saj so te_i kljub visokošolski izobrazbi v povprečju dobivale_i le okoli tisoč evrov neto plače. Delavke_ci so od uprave zahtevale_i vsaj za desetino višje plače za polni delovni čas, vrnitev delovnega časa na 40 ur tedensko, poračun dejansko opravljenih ur za zadnja dva meseca ter zagotovilo uprave, da zaradi prekinitve dela ne bodo čutile_i posledic. Med protestom pa je bilo slišati tudi zahteve po udeležbi delavk_cev pri dobičku, pravičnemu razmerju med najvišjo in najnižjo plačo, zmanjšanju števila pomočnic_kov direktorjev in svetovalk_cev za polovico ter ukinitvev bonitet vodilnim kadrom, saj so ti kljub krizi še vedno bili upravičeni do službenih vozil, službenih telefonov, naročilnic, plačilnih kartic in menedžerskih pregledov.

4. PROTEST DELAVK V JUŽNI KAROLINI (1969)

Delavke univerzitetnega kliničnega centra v Charelstonu so bile večinoma slabše izobražene afroameriške ženske, ki so zaslužile le 1,30 \$ na uro (1,2 evra). Leta 1969 so delavke začele zahtevati povišanje plač za 30 centov, konec segregacije za zdravstveno osebje in konec rasističnega obravnavanja s strani belih delavk_cev v bolnišnici. Bele_i zdravnice_ki in medicinske sestre so odkrito zmerjale_i črnske delavke z »opicami« in »črnuhinjami – niggers«, prav tako so bile_i belopolte_i delavke_ci za enako delo bolje plačane_i kot temnopolte_i. Delavke so kmalu organizirale svoj sindikat, ta pa je zaradi neodzivnosti s strani vodilnih v bolnišnici organiziral protest pred poslopjem. Posledično je delo izgubilo 12 protestnic. 12. marca 1969 je več kot 300 delavk_cev prenehalo z delom in začelo s protestom pred bolnišnico. Kljub temu da so organizatorke_ji želele_i mirno stavko, je hitro izbruhnilo nasilje. Sledile so aretacije protestnic_kov, črnska mladina pa se je spravila na policiste s kamni in steklenicami. Približno teden dni kasneje so se protestnicam_kom pridružile_i tudi sodelavke_ci iz okrožne bolnišnice, tudi tu je šlo večinoma za temnopolte nizko plačane ženske. 11. maja je protestiralo že okoli 5000 ljudi, saj so se bolniškim delavkam_cem pridružile_i v podporo tudi delavke_ci iz bližnjih tovarn in aktivistke_i za človekove pravice. Stavka je postala nacionalna senzacija. Po 99 dneh demonstracij je bil dosežen kompromis. Uprava bolnišnice je ponovno zaposlila 12 odpuščenih, ustvarila kreditni sindikat in uvedla šeststopenjski pritožbeni sistem. Sindikata, ki so ga organizirale delavke, pa ni nikoli priznala.

5. PROTEST DELAVK_CEV TOVARNE ZANON V ARGENTINI (2001)

Pod geslom »Naj odstopijo vsi, naj ne ostane niti eden več!« se je v Argentini konec leta 2001 začela mogočna družbena vstaja, ki ni dosegla le verižnega odstopa predsednic_kov, temveč tudi lastnic_kov in direktoric_jev 180 tovarn in podjetij. Primer je ena največjih tovarn kemičnih ploščic Zanon v Argentini, ki je postavljena v industrijski coni Neuquena, hitro rastočega mesta v Patagoniji, kjer so vladali grozljivi pogoji dela. Ena najmodernejših tovarn v Argentini je bila razdeljena na sektorje, zaposlene_i pa so bile_i ločene_i po barvah uniforme, označene_i s številkami. Zaradi kapitalističnega ritma dela, ki ga je narekovala lastniška uprava, je bilo precej nesreč, med njimi kar nekaj smrtnih. Lep primer je izpoved delavca, ki je povedal, da ne bo nikoli pozabil nesreče pri mlinih, kjer je sodelavca zmečkala vreča glin: »Obležal je mrtev. Medtem ko smo čakali na rešilca, je prišel šef izmene in ga začel vleči stran. Vmes je spraševal, kdo bo zamenjal »tega«. Videti je bilo, kot bi popravljaj motor. Ta je zanič, potrebujem drugega.« Zaradi slabih pogojev, izostajanja plač in končno zaprtja tovarne (ki je bila zgrajena z javnimi sredstvi), s čimer se je lastnik želel znebiti preveč »glasnih« zaposlenih, so delavke_ci 31. novembra 2001 tovarno zasedle_i in organizirale_i varovanje zalog. Naslednje tri mesece so preživele_i v skupnem boju s piqueteri (močno družbeno gibanje, ki ne verjame v državo in politične stranke), podporo pa sta jim nudila samoorganizirana soseska Centenario in študentsko gibanje na Univerzi Comahue. Boj je trajal vse do 2. marca 2002, ko so dokončno zasedle_i tovarno. Delavke_ci so začele_i samoupravljati celotno tovarno, posodobile_i so proizvodnjo in podvojile_i produkcijo. Delati so začele_i z dobičkom, vendar imajo vse_i še vedno enake plače. Ni nadrejenih in podrejenih, o vsem se dogovarjajo na skupščini. Namesto srednjeveških evropskih motivov so v sodelovanju s skupnostmi Mapuche oblikovale_i linijo keramičnih ploščic, ki stoletni upor staroselskih ljudstev povezuje z devetletnim bojem delavk_cev Zanona. V tovarni prirejajo koncerte alternativnih bendov, ki privabijo na tisoče ljudi z obrobja Neuquena in sosednjih mest. Študentke_i Akademije lepih umetnosti so zunanjo podobo tovarniških hal spremenile_i v grafite in mozaike. »Ne proizvajamo le keramike, temveč drugačne družbene odnose,« dodaja Omar Villablanca.

6. PROTEST UČITELJIC_EV V ČADU (2016)

V zahodnoafriški državi Čad, eni od najrevnejših držav na svetu, so decembra 2016 učitelji_ce stavkali_e tri mesece skupaj z drugimi uslužbenkami_ci v zdravstvu in izobraževanju. Učitelji_ce delajo v strahotnih razmerah, kjer je v učilnicah v povprečju 96 otrok, vsesplošno pa je razširjeno otroško delo. Njihove plače so tako mizerne, da ne morejo preživeti niti samih sebe, kaj šele svojih družin. Čadski predsednik Idriss Deby je na oblasti že od leta 1990 in je znan po brutalnem zatiranju državljan_ov. V Čadu smo priča bogatenju majhnega števila elitnih ljudi na račun več kot polovice prebivalstva, ki živi v skrajni revščini. Svetovni mediji pa povsem ignorirajo dogajanje v Čadu in ne poročajo o stavkah, kot je bila ta v decembru.

7. STAVKA V PUTILOVSKIH TOVARNAH V RUSIJI (1917)

18. februarja 1917 so delavci Putilovskih tovarn v Petrogradu začeli zahtevati višje plače zaradi naraščanja cen hrane in blaga. Po neuspešnih pogajanjih z vodstvom je bilo 20.000 delavcem preprečen vstop v tovarno, kar je povzročilo ogorčenje po drugih petrograjskih tovarnah. 22. februarja se je začel obširni protest 100.000 delavk_cev. Naslednji dan pa so se protestnikom pridružile še ženske, ki so zahtevale enake pravice. 8. marca (23. februar po julijanskem koledarju) zato še danes praznujemo mednarodni dan delovnih žena kot dan praznovanja ekonomske, politične in socialne enakopravnosti žensk. Kmalu je v Petrogradu protestiralo že več kot 500.000 ljudi, nad katere je general Kabalov poslal vojsko z ukazom, naj streljajo na protestnice_ke, saj so bile stavke v vojnem času prepovedane. Ti so se ukazu uprli in se pridružili protestnicam_kom. Protestnice_ki so začele_i zahtevati tudi konec carističnega režima in vojne. 2. marca je car Nikolaj II. Romanov odstopil in predal oblast začasni vladi. Delavski sveti (sovjeti) in predstavniki vojakov so dosegli vzpostavitev osemurnega delovnika. Delavske stavke so postale del revolucionarnega vrenja, ki ga poimenujemo februarska revolucija. Ta pa je bila prvi korak k oktobrski revoluciji (24. oktober 1917 po julijanskem koledarju), prvi socialistični revoluciji.

Opis profilov ljudi homogene skupine in navodila za izvedbo igre »Razmerja moči« (2.1)

Navodila za udeleženke_ce v vlogi delavk_cev:

Primer 1: Študentke_i arhitekture delajo preko študentskih pogodb v arhitekturnem biroju.

Primer 2: Študentke_i in diplomirane_i novinarke_ji so v medijski hiši zaposlene_i preko avtorskih pogodb.

Vse_i zaposlene_i opravijo med 35 in 40 ur dela tedensko, pri tem pa delajo v prostorih in z opremo delodajalke_ca nepretrgoma in za dogovorjeno plačilo. Glede na število opravljenih ur se odločijo, da delodajalca_ko vprašajo, če bi jih zaposlil_a v okviru rednega delovnega razmerja.

Navodila za udeleženke_ce v vlogi delodajalke_ca:

Delodajalka_ec na zahteve delavk_cev odgovori, da jih ne more zaposliti zaradi:

- splošne ekonomske krize,
- plačnici_ku se najbolj splača sodelovanje preko pogodbe civilnega prava,
- krize poslovnih modelov tiskanih medijev,
- zaradi splošne ekonomske krize se posameznice_ki in institucije odločajo za manj gradenj.

Navodila za udeleženke_ce v vlogi gospodarske zbornice:

Gospodarska zbornica zastopa stališče, da so prispevki, ki jih mora plačevati delodajalka_ec za redno zaposlene delavke_ce, preveliki. Gospodarska zbornica pripisuje tudi nizko število tujih investitor_k_jev v Sloveniji domnevno visokim prispevkom, ki jih mora plačevati delodajalka_ec za redno zaposlene delavke_ce. Prepričana je, da je razlog za visoko stopnjo brezposelnosti med drugim tudi to. Z lobiranjem v parlamentu si tako prizadeva rahljati delavsko zakonodajo.

Navodila za udeleženke_ce v vlogi aktivistk_ov na področju dela:

Aktivistke_i spremljajo oblike delovnih razmer, opozarjajo na nepravilnosti in izkoriščanim pomagajo z nasveti ter zagovorništvom. Aktivistke_i delavkam_cem razložijo, zakaj so avtorske, podjetne in študentske napatnice ugodnejše za delodajalko_ca, ter jih poučijo o zgodovini in pomenu boja za delavske pravice.

Izhajajo iz:

- definicije rednega delovnega razmerja, ki je zakonsko opredeljeno kot delo, pri katerem delavka_ec dela po navodilih delodajalke_ca, dela v prostorih in z opremo delodajalke_ca, delo pa se opravlja nepretrgoma in za dogovorjeno plačilo,
- delavkam_cem preko avtorske, podjetne pogodbe oz. študentske napatnice ne pripada plačan dopust, bolniška, porodniška, obvezno zdravstveno zavarovanje, potni stroški, malica, regres, kar pomeni manjše stroške za delodajalko_ca.

ARGUMENTI ZA PRIPRAVO STRATEGIJ IN IGRO VLOG

DOSTOJNO DELO

Dostojno delo je tista oblika zaposlitve, ki delavki_cu omogoča ne samo preživetja, ampak dostojno življenje. Pod to spada varnost zaposlitve, redno in dostojno plačilo (pri tem opozarjamo, da minimalna plača ni dostojno plačilo, ker omogoča golo preživetje in nič drugega), socialna varnost, upoštevanje pravic delavke_ca na delovnem mestu in spodbujanje socialnega dialoga (npr. vključevanje v sindikate).

DELOVNO RAZMERJE

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR; 12. 4. 2013 je stopil v veljavo ZDR-1) v prvem odstavku četrtega člena, z naslovom »definicija delovnega razmerja« (4/1 ZDR), navaja: »Delovno razmerje je razmerje med delavcem in delodajalcem, v katerem se delavec prostovoljno vključi v organiziran delovni proces delodajalca in v njem za plačilo, osebno in nepretrgano opravlja delo po navodilih in pod nadzorom delodajalca.«

ELEMENTI DELOVNEGA RAZMERJA

Z delavko_cem je potrebno skleniti delovno razmerje, ko so prisotni naslednji elementi:

- delo opravlja v delovnih prostorih podjetja, v delovnem času, ki velja za ostale zaposlene in 8 ur dnevno,
- uporablja delovno opremo in ostala delovna sredstva podjetja, denimo delovne pripomočke, potrošni material, računalnik, službeni avto ... Ob čemer za uporabo teh sredstev ne plačuje najemnine,
- delo opravlja po navodilih in pod nadzorom odgovorne osebe podjetja.

Če obstajajo elementi delovnega razmerja v skladu s 4. členom ZDR (v povezavi z 20. oz. 52. členom tega zakona), se delo ne sme opravljati na podlagi pogodb civilnega prava, razen v primerih, ki jih določa zakon. V 20. členu je poudarjen element vključitve v organiziran delovni proces delodajalke_ca (ki ga omenja že 4. člen). 52. člen pa ureja pogodbo o zaposlitvi za določen čas, namesto katere so se v praksi pogosto sklepale pogodbe civilnega prava.

PREKARNO DELO

Prekarno delo je v Sloveniji v porastu tako kot v drugih zahodnih državah, ki jih vodi paradigma fleksibilizacije trga. Po podatkih slovenskega in evropskega statističnega urada je danes vseh takih že 41 odstotkov, medtem ko je mladih v atipičnih zaposlitvah celo 76,5 odstotka. Atipične zaposlitve zajemajo vse zaposlitve, ki niso redne za nedoločen čas: od pogodb za določen čas in pogodb s skrajšanim delovnim časom, pogodb civilnega prava pa do dela preko študentskih servisov.

Prekarno delo škodi posameznikom_kom, ki si zaradi pomanjkanja pravic ne morejo privoščiti finančne stabilnosti in posledično tudi ne lastnega prebivališča. Načrtovanje družine je za mnoge prevelik strošek. Škodi pa tudi državi. S porastom prekarne delavk_cev vse več ljudi plačuje le minimalne prispevke za socialno varstvo.

KDO SO PREKARNE_I DELAVKE_CI?

Samostojne_i podjetnice_ki, ki uspešno vodijo svoje podjetje, niso prekarne_i delavke_ci. So pa prekarne_i delavke_ci vse_i tiste_i, ki so svoje podjetje odprle_i, ker ne dobijo redne zaposlitve ali celo na zahtevo delodajalke_ca. Podobno nekdo, ki z novo_im delodajalko_cem podpiše pogodbo za določen čas, ni prekarni_na delavec_ka, medtem ko je delavka_ec, ki že več let zapored podpisuje iste enoletne pogodbe z isto_im delodajalko_cem, prekarna_i delavka_ec. Prekarni_a delavec_ka je torej nekdo, ki bi po naravi svojega dela bil_a upravičen_a do pogodbe za nedoločen čas, pa je ne dobi.

DRUŽBENE POSLEDICE PREKARNEGA DELA

Končni rezultat prekariata je ta, da tako prekarne_i delavke_ci oziroma delodajalke_ci plačujejo občutno manj prispevkov za socialno varstvo v primerjavi z redno zaposlenimi delavkami_ci, kar pusti posledice pri javnih financah. Fleksibilizacija pomeni manj denarja za zdravstvo, manj denarja za pokojnine in pomeni hkrati manj države. Če nimamo denarja v solidarnostnih sistemih, kot so pokojninski, šolski ali zdravstveni sistem, se nam začne država sesuvati.

PREKARNOST PRI NAS

V Sloveniji je vse več delavk_cev, ki opravljajo delo redno zaposlenih, četudi z delodajalko_cem niso v rednem delovnem razmerju. A tega zakonodaja ne dovoljuje. Zakon o delovnih razmerjih namreč v trinajstem členu določa, da je delo, pri katerem delodajalka_ec delavki_cu nalaga delo in odmerja delovni čas, ko delavka_ec dela v prostorih in z opremo podjetja ter pod delodajalkinimi_čevimi pogoji, lahko le redno delovno razmerje. Če se tako delo opravlja preko drugih pogodb, je delodajalka_ec v prekršku. A tega nekatere_i delodajalke_ci ne spoštujejo. Inšpektorice_ji za delo ugotavljajo, da je prekarno delo v Sloveniji v porastu.

S. P.

Leta 2014 je bilo 25,2 odstotka vseh samostojnih podjetnic_kov v Sloveniji, sodeč po njihovih dohodkih, pod pragom tveganja revščine, kar pomeni, da so mesečno zaslužile_i manj kot 596 evrov mesečno. Le deset let prej je ta odstotek znašal skoraj dvakrat manj – 13,1 odstotka. Revščino med samozaposlenimi potrjujejo številke, predvsem pa tiste_i, ki se z revnimi dnevno srečujejo. Revščina se vse pogosteje pojavlja med zaposlenimi, tudi med redno zaposlenimi z minimalno plačo, še posebej pa med samozaposlenimi.

BREZPOSELNOST

Z višanjem odstotka samozaposlenih in drugih atipičnih zaposlitev se niža odstotek brezposelnih. Od januarja 2016 do avgusta 2017 se je število brezposelnih spustilo iz 118.165 na 97.895.

ŠTUDENSKO DELO

Pred novimi obdavčitvami je bil_a študent_ka delavec_ka za delodajalko_ca najcenejša delovna sila, saj ne le, da ji_mu zanj_o ni bilo treba plačevati prispevkov, študentu_ki delavcu_ki prav tako ne pripadajo plačana malica, plačan prevoz, bolniški ali letni dopust. In ravno zato obstaja toliko delovnih mest, namenjenih študentskemu delu in ne rednim zaposlitvam. Ker so bolj poceni. Tako se študentkam_om delavkam_cem dogaja, da morajo kljub temu, da njihovo delo večkrat vsebuje vse lastnosti delovnega razmerja, še vedno delati preko študentske napotnice, zato jim ne pripadajo vse pravice, ki sicer pripadajo zaposlenim, in so primorane_i podaljševati status, če želijo obdržati službo, ali pa preprosto svoje delovno mesto prepustiti nekemu s statusom študentke_a. Pri študentskem delu pa je potrebno opozoriti še na eno anomalijo. To so zasebne_i posredovalke_ci študentskega dela oz. študentski servisi. Le-ti ne počnejo ničesar drugega kot to, da delo posredujejo, kljub temu pa še ustvarjajo velikanske dobičke. Od vsake študentske plače študentskim servisom pripada 3,8 %, ki bi jih lahko namenile_i za štipendije, študentske domove ali pa bi bila preprosto urna postavka študenke_ta višja.

ZNIŽANJE DAVKOV

Nižji davki so pomemben ukrep, saj ne delujejo v smeri gašenja požarov, polnjenja davčne blagajne in reševanja največjih anomalij, temveč sistematsko rešujejo vprašanje. Plače pri nas so praktično najbolj obremenjene v Evropi, zato moramo najti pot, da bo prišlo do razbremenitve delodajalk_cev in do večjih neto plač. Nižji davki bodo spodbudili gospodarstvo, privedli do večje konkurenčnosti majhnih podjetij in spodbudili vlaganje v podjetja. Ministrstvo za finance ne bi smelo dodatno obremenjevati gospodarstva. Vsaka smer, ki pelje v razbremenitev gospodarstva in generira nova delovna mesta, je ustrezna. Nižji davki bodo razbremenili delodajalke_ce in srednji razred.

NIŽJI DAVKI IN PRISPEVKI

To je pogoj za normalno gospodarsko okolje v Sloveniji. Z razbremenitvijo podjetij se lahko povečata zaposljivost in potreba po novih delovnih mestih. Z nižjimi davki in prispevki ter z umikom nekaterih nevarnih birokratskih ovir lahko za slovensko gospodarstvo naredimo veliko. Naša skupna zaveza je, da gospodarstvo zaposli mlade in tiste, ki iščejo službo. Če bi razbremenile_i delodajalke_ce visokih davkov, bi se okrepil srednji razred, kar bi vodilo k dvigu potrošnje. S tem bi v Sloveniji lahko prišle_i od visokih bruto plač, ki obremenjujejo podjetja, in nizkih neto plač, ki so razočaranje za vse zaposlene, do tega, da bi plače postale dostojne poklicem, ki jih ljudje opravljajo, podjetja pa bi z dodatnimi olajšavami postala konkurenčnejša. Visoka obdavčitev dela je poglobilni razlog za to, da delodajalke_ci iščejo bližnjice in delavke_ce zaposlujejo prekarno.

RAZLIČNE OBLIKE DELA SO KORISTNE

Nevarno in kontraproduktivno je vzbujati miselnost, da je delati prek pogodbe ali s. p.-ja poniževalno, da to ni pravo delovno razmerje, da te nekdo izkorišča, če te potrebuje za tri mesece in ne za 40 let. Izobražen in sposoben človek bi v obliki dela, kot je s. p. (samostojna_i podjetnica_k), videl več priložnosti kot pomanjkljivosti. Recimo to, da lahko delaš za več delodajalk_cev, ki jih sam_a izbiraš. Si mnogo bolj prilagodljiv_a in tudi cenejši_a kot redno zaposlene_i. Sam_a določaš svoj delovni in prosti čas. Prisiljen_a si se izpostaviti, iskati delo, nove načine zaslužka in nove potrebe na trgu. Boriš se, razvijaš nova znanja, spoznavаш nove ljudi, nove načine razmišljanja, širijo se ti obzorja in ob tem poskrbiš tudi za socialno varnost. Za svoj osebnostni razvoj narediš neprimerljivo več kot v udobni varni službi za nedoločen čas. Ko se izkoplješ iz začetniških težav in začneš delati z dobičkom (to, da ti ga država hoče skoraj pol pobrati, je že druga tema), si zmagovalka_ec, ki svobodno odloča o svojem življenju. Torej službe za nedoločen čas mogoče res ni, je pa delo ... dve uri na teden tu, tam deset ur, nekaj ga ustvariš sam_a, priložnosti se odpirajo, dober_ra si na svojem področju, pridobivaš izkušnje, za neko podjetje postaneš nepogrešljiv_a in dobiš redno zaposlitev. Ali pa jo ustvariš sam_a. Odprto ostaja vprašanje, ali država sploh hoče svobodno, sposobno in neodvisno osebo? Kajti če se kdo temu približa, jo_ga z visokimi davki, inšpekcijami in birokracijo drži na kratki vrvi.

ZNIŽANJE STROŠKOV DELA

Slovenija je na letošnji lestvici svetovnega gospodarskega foruma pridobila 11 mest in se med 140 državami uvrstila na 59. mesto. Kljub temu ostaja ena izmed držav, katerih položaj se je po začetku krize na lestvici najbolj poslabšal. Gospodarstvo ne prenese povečanja plač, zato jih je treba razbremeniti. Gospodarski minister Zdravko Počivalšek poudarja, da so za večjo konkurenčnost slovenskega gospodarstva ključni predvsem ukrepi na treh področjih: zmanjšanje administrativnih ovir, znižanje stroškov dela in fleksibilnejša delovna zakonodaja. Razbremenitev plač, s čimer bi se delavkam_cem dvignile neto plače, si želijo tudi gospodarstvenice_ki. A po njihovem prepričanju gospodarstvo ne prenese povišanja plač. Edino pot tako vidijo v nižanju davkov na plače. Z znižanjem davkov bi med slovenske ljudi prišlo toliko optimizma, da bi se povečale domača poraba in naložbe, s tem pa bi se v državno blagajno steklo tudi več denarja. Za gospodarstvo in prebivalke_ce je vedno slabo, če so davki visoki, ker je manj možnosti za potrošnjo.

PROBLEM ZAPOSILITEV – REŠITVE S. P.-JI

Problem prihodnosti je zaposljivost. Ne bo več toliko delovnih mest kot v preteklosti. Ker računalniki, roboti, internet prevzemajo vsa neustvarjalna dela, bodo zaposlene_i le tiste_i, ki so izjemno uspešne_i in ustvarjalne_i na svojem področju. Ljudje ne smejo več pričakovati, da bodo od države kaj dobili, pač pa naj vsak_a razmisli, kaj bo v svojem življenju počel_a, kako se bo zaposlil_a, kako bo tisto, v čemer je dober_ra, lahko ponudil_a okolici. Kriza ni nekaj, kar bo minilo, pač pa gre za novo stanje, ki se mu moramo prilagoditi.

PLAČE SO PREOBREMENJENE – S TEM ODGANJAMO TUJO PAMET

Dejstvo je, da je svet danes majhen in da je Slovenija njegov sestavni del. Nimamo niti najmanjših možnosti, da bi živele_i izolirano, razen če želimo pasti v popolno revščino in biti posledično povsem odvisne_i od kakšne večje države. Zato moramo tudi same_i sprejeti podobna merila kot druge države, če želimo korakati z njimi vstric. Iz krize bomo mnogo hitreje in ceneje prišle_i, če bomo privabile_i tujo pamet in tuje investicije. Pozabljamo namreč na to, da nam lahko tuja pamet in izkušnje iz drugih okolij veliko dajo. Me_i pa s tako obremenitvijo plač odganjamo tujo pamet. Poglejte Ameriko, je ogromna, a z velikim veseljem pridobivajo znanje z vsega sveta.

SOCIALNA KAPICA

Pri obračunavanju socialnih prispevkov za vse veljajo enake stopnje: zaposlene_i plačajo 22,1 odstotka od svoje bruto plače za socialno in pokojninsko varstvo, delodajalka_ec pa doda temu še 16,1 odstotka bruto plače. Tista_i, ki ima višjo plačo, prispeva v zdravstveno in pokojninsko blagajno enak odstotek kot tista_i, ki zasluži manj. V praksi to pomeni, višja ko je plača, več je treba prispevati v obe blagajni. Gospodarska zbornica je predlagala zgornjo mejo 47.000 evrov bruto na leto. Vse_i, ki prejema jo na mesec dobrih 3000 evrov bruto plače ali več, bi po novem v zdravstveno in pokojninsko blagajno plačevale_i enako – dobrih 8000 evrov na leto. Kar je veliko manj, kot plačujejo danes. Na primer: 22,1 odstotka od 2000 bruto mesečne plače je 442 evrov na mesec, od 20.000 pa 4420. Socialna kapica bi prinesla več dobrega kot slabega. Gospodarstvo bi lažje zadihalo; postale_i bi bolj privlačne_i za tuje investitorice_je; izobražene ljudi, ki zdaj bežijo v tujino, bi lažje obdržale_i doma, ker bi jih lahko bolje plačale_i; zaposlene_i bi bile_i bolj motivirane_i za delo; zvišala bi se neto plača in znižal strošek za podjetja; primanjkljaj v zdravstveni in pokojninski blagajni, ki bi nastal z uvedbo socialne kapice, pa bi pokrile_i z višjo obdavčitvijo premoženja in strukturnimi reformami.

NALOŽBE TUJIH INVESTITORK_JEV V RAZLIČNIH DRŽAVAH

Povprečna višina naložbe tujih investitork_jev glede na BDP države na celem svetu je 5,42 %.

V Sloveniji je višina naložb tujih investitork_jev 3,93 %.

V Nemčiji je višina naložb tujih investitork_jev 1,37 %.

V ZDA je višina naložb tujih investitork_jev 2,1 %.

Na Kitajskem je višina naložb tujih investitork_jev 2,27 %.

V Franciji je višina naložb tujih investitork_jev 1,45 %.

V Veliki Britaniji je višina naložb tujih investitork_jev 1,76 %.

Na Češkem je višina naložb tujih investitork_jev 1,32 %.

Na Slovaškem je višina naložb tujih investitork_jev 1,32 %.

Na Danskem je višina naložb tujih investitork_jev 0,57 %.

Na Cipru je višina naložb tujih investitork_jev 40 %.

V Švici je višina naložb tujih investitork_jev 17,8 %.

V Kongu je višina naložb tujih investitork_jev 17,4 %.

V Liberiji je višina naložb tujih investitork_jev 35,12 %.

DAVKI

Davek je finančna ali drugačna obremenitev davkoplačevalke_ca (fizične ali pravne osebe). Določi, predpiše in pobira ga država oz. njen funkcionalni ekvivalent. Neplačevanje davka se zakonsko obravnava kot kaznivo dejanje. Država pobira davek kot splošno obvezno dajatev za kritje skupnih izdatkov javne uprave. Da bi zagotovile_i zadostno in pravično financiranje socialnih prejemkov, socialne države in ostalih državnih aparatov, moramo uvesti integralno dohodninsko-prispevno osnovo. Ta ni nič drugega kot seštevek vseh posameznikinih_kovih dohodkov, ne glede na to, ali izhajajo iz dela (plače, honorarji), kapitala (dividende, kapitalski dobički) ali premoženja. Takšna inkluzivna osnova je bila pri nas že v uporabi, po novem pa na tej osnovi ne bo odmerjena le dohodnina, ampak tudi vsi socialni prispevki. Za vse bo veljalo načelo progresije, kar pomeni, da nižji dohodki ne bodo obdavčeni, nadpovprečni dohodki pa bodo obdavčeni nadpovprečno. Načelo progresije bo uveljavljeno tudi pri davkih na premoženje, na primer na nepremičnine.

DAVČNA OAZA

Je država, ozemeljski teritorij ali otok, ki ima ohlapno zakonodajo in je slepa za kriminalno poreklo denarja ali denar, ki beži pred davkarjo. Davčnim oazam je skupno, da ne pobirajo davkov (ali pa so leti zelo nizki), zelo malo ali nič omejitev glede članic_ov offshore finančnih centrov, poenostavljeno upravljanje podjetij in da je v njih zagotovljena bančna tajnost – davčne oaze ne sodelujejo z davčnimi upravami drugih držav.

INŠPEKTORAT RS ZA DELO

Države so po mednarodnem pravu zavezane sprejeti vse potrebne ukrepe, da zaščitijo delavke_ce pred kršitvami. To pomeni, da morajo poskrbeti tudi za to, da delodajalke_ci zagotavljajo pravice delavk_cev. V ta namen morajo preprečevati zlorabe, jih preiskovati, kaznovati ter zagotoviti odškodnino. Inšpektorat RS za delo v poročilu, objavljenim v 2017, opozarja, da število inšpektoric_jev ne sledi povečanju števila poslovnih subjektov in povečanju števila prijav kršitev. V Sloveniji deluje le 77 inšpektoric_jev na Inšpektoratu RS za delo, prijavljenih kršitev v letu 2015 pa je bilo 6618.

SAMOZAPOSELENE_I

Po podatkih Agencije za javnopravne evidence in storitve je bilo konec leta 2013 več kot 90.000 samostojnih podjetnic_kov, vseh samozaposlenih pa več kot 113.000. Podatki Eurostata za leto 2013 kažejo, da se je v Sloveniji kar polovica tistih, ki so se samozaposlile_i, za to odločile_i, »ker niso dobile_i pogodbe o zaposlitvi«, medtem ko je bilo takih pred desetletjem skoraj polovico manj. Tudi na Zavodu za zaposlovanje ugotavljajo podobno, in sicer da se je 56 odstotkov prejemnic_kov subvencije za samozaposlitev odločilo »zaradi poslovne priložnosti«, kar 44 odstotkov pa »iz nuje«. V povprečju prejmejo samozaposlene_i 46 odstotkov dohodka zaposlene_ga, in čeprav so večinoma mlajše_i od zaposlenih, imajo samozaposlene_i pogosto trajnejše zdravstvene težave, ki jih ovirajo pri delu.

PRAVICE IZ DELA

Nekatere temeljne pravice delavk_cev in obveznosti delodajalk_cev iz delovnega razmerja:

- sklenitev pisne pogodbe o zaposlitvi,
- prijava delavke_ca v obvezna zavarovanja,
- zagotavljanje dela, dogovorjenega s pogodbo o zaposlitvi,
- zagotavljanje varnih delovnih razmer,
- varovanje osebnosti, zasebnosti in dostojanstva delavke_ca,
- pravica do ustreznega plačila za opravljanje dela,
- pravica do enakega plačila žensk, moških in oseb, ki se identificirajo drugače,
- pravica do nadomestila plače v primeru letnega dopusta, bolniške, čakanja na delo itd.,
- pravica do odmora med delom ter do dnevnega in tedenskega počitka,
- pravica do letnega dopusta,
- pravica do drugih plačanih odsotnosti z dela,
- pravica do regresa za letni dopust,
- pravica do odpovednega roka v primeru redne odpovedi pogodbe o zaposlitvi,
- pravica do odpravnine,
- pravice delavk_cev, ki delajo ponoči,
- pravice delavk_cev v času nosečnosti in starševstva,
- pravice in položaj napoteni delavk_cev,
- pravice ekonomsko odvisnih oseb,
- posebno varstvo mladoletnih, invalidnih ter starejših delavk_cev,
- posebno varstvo v primeru dela otrok, dijakinj_ov in študentk_ov,
- pravica do stavke.

DELOVNE RAZMERE

Ugotovitve pete evropske raziskave o delovnih razmerah kažejo, da je v Sloveniji z njimi zadovoljnih le 13,5 % delavk_cev. Ta delež je v povprečju v EU 25-odstoten. To bi moralo skrbeti predvsem delodajalke_ce. Več kot polovica zaposlenih je navedla, da hodijo v službo, tudi če so bolne_i, saj se bojijo, da bi izgubile_i zaposlitev. Kljub temu strmo raste število tistih, ki se bojijo, da bodo v naslednjega pol leta izgubile_i službo. Tiste_i, ki so »preživele_i« prestrukturiranje in jim je uspelo obdržati zaposlitev, morajo delati več za isto ali celo manjše plačilo. Kar 79 % zaposlenih doživlja stres na delovnem mestu. Preutrujenost pa občuti 40 % zaposlenih. Glede na takšne rezultate so slovenske_i delavke_ci v samem vrhu evropske lestvice doživljanja negativnih vplivov na zdravje.

STROŠKI DELODAJALK_CEV

Povprečni stroški delodajalke_ca za uro dela na zaposleno_ega v zasebnem sektorju so lani v Evropski uniji znašali 23,70 evra, v območju evra pa 28,70 evra. Najvišje povprečne stroške dela na uro so imele_i na Švedskem, kjer so znašali 43 evrov, najnižje pa s 3,70 evra v Bolgariji. Švedski so po višini stroškov dela sledile Belgija (41,20 evra), Danska (39,80 evra) in Luksemburg (35,60 evra), na koncu lestvice pa so se pred Bolgarijo z najnižjimi stroški znašle še Romunija (4,70 evra), Litva (6,20 evra) in Latvija (6,50 evra). V Sloveniji so znašali 14,30 evra. Povprečni stroški delodajalke_ca za uro dela na zaposleno_ega v zasebnem sektorju so se v Sloveniji lani v primerjavi s prejšnjim letom znižali za 1,1 odstotka. Povprečni stroški delodajalke_ca za uro dela na zaposleno_ega v predelovalnem sektorju pa so lani v Sloveniji znašali 14,20 evra, kar je pod povprečjem EU in območja evra. V EU so znašali 24,40 evra, v območju evra pa 30,70 evra. Najvišje stroške za uro na delavko_ca so imele_i v predelovalni industriji na Švedskem (44,80 evra), najnižje pa v Bolgariji (3 evre).

Kritična pismenost skozi štiri dimenzije in vprašanja za analizo besedil (2.2)

Streti kodo

Besedila so danes zelo raznolika in le redko beremo le zapisan jezik. Pogosto se namreč v tekstih prepletajo jezik, slike, v digitalnih tekstih pa tudi zvoki in gibanje različnih elementov, ki vsi skupaj prispevajo k oblikovanju pomena. To pomeni, da moramo razvijati zmožnosti razbiranja tekstov, poznavanja osnovnih značilnosti in zgradbe tekstov, torej abecedo, besede, strukturna pravila in vzorce, glede na tip besedila pa tudi druge značilnosti, npr. zvoke ali druge simbole.

- Kaj lahko o besedilu sklepamo na prvi pogled?
- Kakšen je odnos med sliko, zvoki in drugimi znaki, ki so uporabljeni v besedilu?
- Kakšna pravila in vzorci tvorijo besedilo?
- Kaj je želeni vtis besedila?

(So)Ustvariti pomen

Določene vidike besedila hitro prepoznamo in razberemo. Ugotovimo lahko npr., da gre za oglas, nato pa plast za plastjo razčlenjujemo sporočilo ter upoštevajoč naše predhodnje znanje, osebne okoliščine in izkušnje pridemo do razumevanja sporočila. Ko ustvarjamo neko besedilo in z njim poskušamo oblikovati sporočilo oziroma komunicirati, je proces zelo podoben. Da bi bile_i uspešne_i pri ustvarjanju pomena, je potrebna refleksija lastnih izkušenj in znanja, ki ga pri tem uporabimo. Zavedati se moramo, da naš pogled ni objektiven, ampak zmeraj posledica našega mesta v svetu.

- Katero znanje, izkušnje in ideje usmerjajo moje razumevanje besedila?
- Katero znanje bi še potreboval_a?
- Me besedilo nagovarja? Kako?
- Komu je besedilo namenjeno?
- Kakšno sporočilo hoče avtor_ica besedila posredovati?

Smiselno uporabiti

Da bi besedila smiselno uporabile_i, brale_i ali ustvarjale_i, si moramo dobro razjasniti njihov namen. Besedila namreč zmeraj uporabimo ali ustvarjamo z določenim namenom, v določenem kontekstu. Če jih želimo smiselno uporabiti, je potrebno upoštevati, da se jezik spreminja glede na kontekste, namen in občinstvo. Ob tem moramo razmisliti tudi, kakšna družbena razmerja besedilo ustvarja oz. je vanj vpeto.

- Kakšen namen ima besedilo? Kako to vem?
- Kako bi se njegova oblika spremenila, če bi ga poskusil_a uporabiti v drugačnih okoliščinah, z drugačnimi nameni?
- Kaj lahko s tem besedilom naredim tukaj in zdaj?
- Kakšne so možnosti in alternative rabe takega besedila?

Kritično analizirati in preoblikovati

Zavedati se moramo, da besedila niso nevtralna in da predstavljajo določen pogled na svet, druge pa zanemarijo, da vplivajo na naše ideje in predstave ter da lahko v besedila podvomimo, smo kritične_i in jih tudi preoblikujemo na nove ter različne načine. Pozorne_i smo na to, kaj določena besedila izpustijo in kaj poudarjajo.

- Kdo bi bral to besedilo kot samoumevno in neproblematično, kaj so njegove vrednote in interesi?
- Ali so v besedilu uporabljeni stereotipi?
- Kaj so dejstva in kaj ne?
- Kateri glasovi, položaji in motivi so vključeni v besedilo? Kateri so odsotni in prikriti?
- Kako besedilo vpliva na predstave o spolu, različnih družbenih vlogah, kulturah, rasah, podobah otroka, mladostnici_ku, političarki_ku ...?
- Ali je razlika med avtoričinim_jevim in mojim pogledom na svet?

